

Biblioteka
Kalipso

Naslov originala
Bianca Pitzorno
La bambinaia francese

© 2004 Arnoldo Mondadori Editore SpA, Milano

© za srpski jezik Odiseja

Co-funded by the Creative
Europe programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Bjanka Picorno:

FRANCUSKA DADILJA

S italijanskog prevela
Ana Srbinović

ODISEJA
Beograd, 2015.

*With Sophie I used to talk French,
And sometimes I asked her
Questions about her native country;
but she was not of a descriptive
or narrative turn,
and generally gave such vapid and confused answers
as were calculated rather to check
than encourage inquiry.*

*Sa Sofijom sam obično govorila francuski
i ponekad bih joj postavljala pitanja
o njenoj otadžbini,
ali kako ona nije imala dara
za opisivanje i pričanje,
obično je davala tako nejasne i zbunjene odgovore
koji su više zauzdavali moju radoznalost
nego što bi je podsticali.¹*

Kurer Bel

¹ Šarlot Bronte: „Džejn Ejr“, Narodna knjiga, Beograd 1973. Prevela s engleskog Radmila Todorović. (Prim. prev.).

U Francuskoj
1830-1837

SIROČE I BALERINA

Prva glava

Pariz, maj 1837.

1

*Pariz, Ulica Sent Ogistan
Dom porodice Frederik
30. maj 1837.*

Madam,

ne treba da očajavate zbog Adeline sudbine. Ovde je sa mnom, na sigurnom. Niko joj nije nudio, i obećavam vam da niko i neće, ni sutra ni ikad. Vi me poznajete i znate da sam, uprkos svojoj mladosti, u potpunosti kadra ne samo da se staram o našem srdašcet u već i da ga štirim od svake opasnosti. Stoga vas preklinjem da budete spokojni i da mislite samo na svoje zdravlje i na to kako da što pre rešite svoje probleme.

Najdraža madam, nadam se da ćete što pre moći da pročitate ovo pismo. Ne znam kuda su vas odveli, ali Tusen mi je obećao da će sve učiniti da to otkrije. Srećom, uspeli smo da popričamo i da se dogovorimo da ćemo ostati u kontaktu, pre nego što su ga primorali da pođe s njima. Smatraju ga svojim vlasništvom, ti besni psi – ne znam kako drugačije da nazovem sestriće vašeg kuma – smatraju ga predmetom, kao da je slika, ili tepih, ili krevet s baldahinom. Ili jedan od konja

iz Žan-Batistove konjušnice. Samo zato što Tusen ima crnu kožu i što nije mogao da pokaže dokument kojim se potvrđuje da ste ga oslobodili. Grozničavo smo ga tražili po fiokama vašeg radnog stola, dok su sestrići vašeg kuma pljačkali kuću bez i trunčice obzira prema svom mrtvom ujaku, koji je još uvek ležao na svojoj samrtničkoj postelji na prvom spratu. Siroti Građanin Markiz! Nije prošao ni sat otkako je naš prijatelj i zaštitnik sklopio oči, kad su njegovi aristokratski rođaci upali u kuću kao raspomamljene zveri, ne dopuštajući nam da ga ožalimo kao što je zaslužio zbog svoje neizmerne dobrote i ljubavi koju nam je uvek iskazivao.

Bili smo uvereni, Tusi i ja, da se dokument nalazi u trećoj fioci sa desna, zajedno s izjavom o poklonu kojom ga je gospodin Eduar pre osam godina ustupio vama, po povratku sa Jamajke. Vi ste lično pokazali Tusenu gde ste pohranili taj dokument, kad vas je onomad zamolio da mu ga date na čuvanje, sećate li se, da bi znao gde da ga potraži ako mu zatreba u vašem odsustvu. Ali fioke radnog stola bile su prazne. Nestalo je takođe i sve drugo: drugi dokumenti, pisma, novac, vaš nakit!

Ostala je samo, ali je nažalost nismo videli jer je pala na dno radnog stola, izjava o poklonu iz 1829, u kojoj se potvrđuje vaše pravo vlasništva nad „jednim crnim robom od oko devet godina, poreklom iz Zapadnih Indija, po imenu Tusen Luvertir Dešatr Lakroa“. Da nismo samo otvorili fioke, već da smo ih skroz izvukli i položili na pod, kao što je pola sata kasnije uradio vikont de Lagardijer, mi bismo je prvi našli, sakrili bismo je ili uništili, i danas bi Tusi uživao sva prava slobodnog čoveka. Ali, na nesreću, izjava je pala u ruke sestrićima Građanina Markiza.

Ne obazirući se na naše proteste kojima se, istini za volju, pridružila i sva posluga, naslednici su tvrdili da je, sve dok se

ne dokaže suprotno, to jedina potvrda o Tusenovom položaju, i prisvojili su našeg prijatelja, popisavši ga kao vaš „predmet“, na ime obeštećenja za novac koji ste, prema njihovoj trvdnji, nezakonito oduzeli od Građanina Markiza.

Najlepše vas molim, madam, da nas obavestite, ako ikada primite ovo pismo i uspete da nam odgovorite, da li ste vi na brzinu ispraznili fioke pre dolaska sestrića i sakrili ili poneli sa sobom njihov sadržaj, ili su ti besni psi uspeli da otmu i unište dokaze koji su postavljali granice njihovoj pohlepi.

Od sveg srca se nadam da ste na neki način uspeli da ih sakrijete kod sebe. Bilo bi vam od velike pomoći ako biste mogli da raspolazete novcem i nakitom, u kakvu god da su vas neprijatnu situaciju ti pakosnici uvalili.

Ne brinite za Adelu i za mene. Uspela sam da u unutrašnji džep haljine sakrijem čarapu u kojoj sam čuvala svoju ušteđevinu. To nije velika suma, ali verujem da će biti dovoljna do vašeg povratka. Pored ostalog i zato što sada živimo u kući gospođe Frederik, stare peglerke, žene kopača gipsa iz Ulice Sent Ogistan, sećate li se, koja nas je primila kod sebe ne tražeći da joj išta platimo. Istini za volju, Frederikovi ne znaju da bismo mogle, kad bismo htele, da im platimo makar za hranu koju jedemo. Draže mi je da ne otkrivam postojanje svoje tajne “kasice”. U početku sam se pomalo grizla pri pomisli da iskorišćavam velikodušnost jedne porodice koja teško živi od svog rada. Ali onda sam shvatila da je moja dužnost da ne diram taj novac i da ga čuvam za slučaj istinske opasnosti. Peglerki i njenom mužu možemo uvek da zatražimo račun i da ga platimo, pridodajući mu čak i neki lep poklon, kad se vi vratite.

Što se Adele tiče, budite spokojni jer joj ništa ne nedostaje. Pre nego što su zli sestrići uspeli da opljačkaju njenu sobu, uspela sam, uz Solanžinu pomoć, da potrpam svu odeću na-

šeg srdašceta i njene omiljene lutke u zeleni kofer, i ubedila sam Žan-Batista da ga sakrije u šupi za alat susedne kuće. Kasnije mi je muž gospođe Frederik pomogao da ga uzmem i prenesem u njihovu kuću.

Naravno, nismo mogli da spakujemo u kofer ni konjića za ljuljanje ni Pupetina kolica. Ne bih se začudila da već sutra ujutru osvanu u radnji nekog starinara na buvljoj pijaci.

Kako to da smo se sklonile u kuću porodice Frederik, zapitaćete se. Pa zato što niko drugi očigledno nije bio raspoložen da nas primi, kad su nas ti razjareni psi, razdelivši među sobom nameštaj, umetničke slike, srebrninu, kočiju s konjima i ostale predmete koji su se lako mogli odneti, izvestili da moramo smesta da odemo, jer je kuća sada njihova i mi nemamo nikakvo pravo da tu ostanemo. Najsmješnije je što ti glupaci ne znaju da je kuća unajmljena i da će, ako budu hteli da je zadrže, morati da plate zakupninu.

Privučena bukom, gospođa Frederik se približila zajedno sa ostalim radoznalcima iz četvrti da posmatra pljačku. I stajala je baš u prvom redu kad je mlađi sestrić, markiz d'Arkonvil, uhvatio Adelu ispod miške, podigao je, prošao s njom kroz kapiju i spustio je na pločnik uz zajedljivu opasku: "Srećno, balavice. Idi svojim putem i vodi računa da se više nikad ne nađeš na našem."

Znam da treba oni da se stide, ali... Kakvo poniženje! Naše srdašce izbačeno iz kuće kao šugavo pseto, naočigled svih. Jedna devojčica od nepunih šest godina koja do tog dana nikada u životu nije upoznala ništa drugo osim ljubavi i nežnosti... Nisam uspela da se suzdržim i prostrelila sam mladog markiza prezrivo pogledom. "Vi ste nečovek! Stidite se", viknula sam mu u lice. Ali on se napravio da ne čuje i vratio se u kuću. Tada sam uhvatila Adelu za ruku. "Idemo", rekla sam joj, pozvavši je pogledom i primerom da digne glavu, kao što nas je Građa-

nin Markiz učio da treba raditi kad se zatekneš među svetom koji uživa u tvojoj nesreći. Ali kuda da idemo, to nisam znala. Jedina mi je uteha bila ona čarapa puna novčića koju sam pri svakom koraku osećala kako mi lupka o desnu nogu.

U tom trenutku gospođa Frederik je istupila i pomilovala Dede po glavi. "Dođite u moju kuću", rekla nam je, "dok se mama ove lepe devojčice ne vrati."

Bilo je to zaista velikodušno od nje, jer kuća u kojoj živi s mužem nije ni velika ni bogata i morale smo da se smestimo u jednu sobicu bez prozora, gde jedva da ima mesta za stolicu i gvozdeni krevet, koji je tako uzan da noću moramo da spavamo zagrljene da ne bismo pale. A za ručak i večeru gospođa Frederik može da nam ponudi samo krompir i haringe. Ali prema nama su toliko ljubazni da zbilja ne bismo mogle više da poželimo.

Adela se ne žali. Hrabra je i razume više nego što bi to bilo poželjno. Nijednom me nije upitala zašto smo isterane iz kuće, niti zašto vi niste došli da nam pomognete. Srećom, nije videla kad su vas stražari otrgli od samrtne postelje vašeg kuma i odveli vas sa sobom.

Ali malopre, kad je kleknula da kaže večernju molitvu, čula sam je kako tiho govori: "Molim te, molim te, Presveta Bogorodice, učini da se mama brzo vrati. A ti, dobri Isuse, pošalji svoje anđele u Bulevar de Kapusin da uzmu dušu Građanina Markiza i odnesu je na nebo."

Toliko je dirljivo naše srdašce u svojoj naivnosti.

A ipak joj je Građanin Markiz toliko puta objasnio da on, kao stari revolucionar, ne veruje u Presvetu Bogorodicu već u Vrhovno biće i boga Razuma.

Ali možda ćete se zamoriti čitanjem ovako dugačkog pisma. I mene peku oči i vidim da plamen sveće već treperi. Treba da završim pre nego što ostanem u mraku.

Želim vam svu sreću ovog sveta, madam. Javite nam što pre gde ste i kako ste. I ne brinite se za Adelu. Biću njen anđeo čuvar, štitiću je po cenu sopstvenog života. To sam vam još u početku obećala, sećate li se? Od trenutka kada ste me uzeli u naručje, onog strašnog dana kada je... Ali ne, ne želim sada o tome da mislim! Plamen sveće je na izdisaju. Zbogom, madam. Neka vas Vrhovno biće obaspe svom dobrotom i ljubavlju koje ste podarili meni, Tusenu, sirotom Građaninu Markizu i svima onima kojima je trebala vaša pomoć. Nek vas bog Razuma štiti, zajedno sa Devicom Marijom, dobrim Isusom i svim svecima iz Raja.

Vaša odana i večno zahvalna

Sofija

Druga glava

Pariz, 1830-1832.

1

Plamen je poslednji put zatitrao i mala soba je iznenadno utonula u mrak. Sofija je pipajući spustila pero na stolicu koja joj je služila kao pisaći sto, zatvorila mastionicu, dunula u list papira kako bi ubrzala sušenje mastila i legla u krevet trudeći se da ne prignječi Adelu. U maloj sobi bez prozora vazduh je bio ustajao i zagušljiv od vlage. Vrućina je bila nesnosna.

A kad je prvi put ušla u devojčicinu kuću, sećala se Sofija, noge su joj bile modre i gotovo promrzle. Premda se trudila da na to ne misli, slike tih davnih dana nezadrživo su joj se gomilale u sećanju, sa ukusom koji je istovremeno bio i sladak i gorak.

Sladak jer ju je tog ledenog popodneva pre mnogo godina, na njeno neizmerno čuđenje, lepa i mlada gospodarica kuće, umesto da je otera i izgrdi jer je ostavila tragove zaleđenog blata na uglancanom mermeru predvorja, podigla i posela na stočić u obliku polumeseca, ne mareći što su njene mokre rite došle u dodir sa porcelanom i srebrnim vazama punim cveća. A zatim je kleknula ispred nje, skinula joj cipele sa izlizanim đonovima i poderane čarape, i nežno joj

osušila stopala jednom od otmenih faltanih spavačica koju je Sofijina majka s tolikim naporom sašila.

“Ne brini”, rekla joj je lepa gospođa, uhvativši njen prekoran pogled. “Lizeta će je oprati i biće opet kao nova.”

Sve je delovalo tako lako u toj toploj i mirisnoj odaji... Međutim, koliko je samo morala da pazi sirota Fantina Gravijon, u onom ledenom i loše osvetljenom potkrovlju, da se te prelepe spavačice tokom šivenja ne isprljaju! Mlada udovica je već čitavu sedmicu neprestano kašljala, a svaki napad kašlja bio je praćen mlazom krvi ili sitnim crvenim kapljicama koje maramica pritisnuta na usne nije uvek uspevala da upije.

Novac za doktora nisu imale. A što i da ga zovu kad su znale da će prepisati lekove, hranljive namirnice, vruće vino, vunene čarape, vatru u ognjištu, sve udobnosti koje majka i ćerka već više od godinu dana nisu sebi mogle da priušte!

Dok je bio živ, Sofijin otac nije dozvoljavao da im nedostaju najosnovnije stvari, iako je bio samo običan radnik koji je prostirao papir i pokretao presu u jednoj maloj štampariji u Ulici Šampijone.

Ali pre godinu i po dana, 28. jula 1830, Žan-Žaka Gravijona pokosila je artiljerijska vatra na barikadama u Ulici Rivoli, dok je mahao trobojkom i uzvikivao: “Dole Burboni! Živela republika!”

Uostalom, objašnjavala je majka devojčici, šta preostaje jednom štamparskom radniku kada neki kralj tiranin zloupotrebi svoju moć raspuštajući parlament i ukidajući slobodu štampe, osim da se zajedno sa svojim drugovima suprotstavi i izađe na ulicu kako bi zaštitio sopstveni posao?

Čak i novinari su odbili poslušnost. Uprkos zabrani, novine su redovno izlazile, sa njihovim protestom na naslov-

noj strani. Parižani su se okupljali na ulicama u sve većem broju i sve ogorčeniji, uprkos tome što je vlast slala vojne odrede da rasture svaki skup. Odozgo, sa prozora kuća, ljudi su bacali na vojnike šta god bi im dopalo šaka: vaze sa cvećem, šerpe, cepanice... Dole, na ulici, dečaci su, skačući s jednog mesta na drugo, bacali kamenice. Kada su vojnici, napadnuti sa svih strana, počeli da pucaju u narod, nikle su prve barikade, koje su sutradan bile ojačane drvećem iz velikih bulevara koje su posekli pobunjenici. Kako bi sprečili juriše konjice, narod je rasuo po zemlji krhotine od flaša. Parižani su se tako hrabro borili da su, uprkos gubicima, trećeg dana zauzeli Burbonsku palatu i Luvr. U jedan posle ponoći, kralj Šarl X je, sa celokupnom porodicom i dvorjanima, napustio Pariz.

I tako, zahvaljujući Sofijinom ocu i mnogim drugim slobodoumnim patriotama, izginulim u tim danima borbe koje su Parižani prozvali "Tri slavna dana", stara i iskvarena burbonska dinastija je oterana, a na Francuski presto seo je novi prosvećeni vladar, Luj Filip Orleanski, koji je ponovo uveo slobodu štampe. Belo-crveno-plava trobojka Prve republike ponovo se zavijorila na palati Tiljerije. Pesnik Viktor Igo napisao je dirljivu *Odu mladoj Francuskoj* u čast hrabrim borcima.

Međutim, ostavši bez potpore očeva i starije braće, porodice mnogih od tih "mučenika" iznenadno su zapale u bedu, kao što se to dogodilo udovici i ćerki Žan-Žaka Gravijona.

2

Pošto su potrošile ono malo franaka koje su dobile kao milostinju od Komisije za odštetu, Sofija i njena majka su,

da bi preživele, morale da prodaju, jedno po jedno, nameštaj, posteljinu, najbolju odeću, i morale su da se presele iz malog ali pristojnog stana na četvrtom spratu u potkrovlje u istoj zgradi. Fantina je pokušavala da napabirči nešto novca perući u dvorištu zgrade već dobrostojećim porodicama iz četvrti. Kao nadoknadu za korišćenje dvorišta, kojim je raspolagala nastojnica, pomagala je gospođi Ano da pere predvorje i stepenište i, uz devojččinu pomoć, snabdevala vodom, kofu po kofu, sve stanove u njihovoj petospratnici. Posao je bio težak, a zarada tako slaba da su majka i ćerka jedva uspevale da se prehrane. Nisu sebi mogle da priušte ni drva za grejanje ni toplu odeću, i tako se po dolasku prvih hladnih dana Sofijina majka razbolela.

Nije više ozdravila, uprkos tome što su se težak kašalj i groznica smenjivali s kratkim periodima blagog pobošljanja koji su joj dopuštali da ustane iz kreveta i šije rublje za gospođe, jedini posao za koji je bila izuzetno vešta i koji je mogla da obavlja ne izlazeći iz kuće. Bila je prava sreća što je uspela da ga pribavi.

“Nije to ništa”, rekla je Fantina tog dana da bi umirila ćerku, pošto je proverila da krv nije isprljala spavaćicu koju je opšivala. “Videćeš da će mi sutra biti bolje. A sada mi pomozite sa ovim falticama kako bismo završile pre nego što dođe gospodin Felisijan da podigne robu.”

Prethodnih dana Sofija je izgulila nokte do živog mesa obeležavajući na tkanini sitne paralelne falte koje su, polazeći od izreza spavaćice, sprema pravile guste nabore, lake kao pena. Gospodin Felisijan je prethodne sedmice doneo tu unosnu porudžbinu: dvanaest otmenih spavaćica od belog muslina, dvadeset santima po komadu. I Fantina je, uz ćerkinu pomoć, radila dan i noć, naprežući oči pri svetlosti jedne jedine sveće, kako bi završila posao do ugovorenog

vremena. Šapućući, maštale su šta će moći da kupe sa nevelikom svotom koja će im ostati kada isplate dugove bakalinu.

Sada su dvanaest spavaćica bile spremne, lepo složene u korpi i prekrivene belim platnom koje je trebalo da ih zaštiti od ulične prašine i vazduha prljavog od čađi, s obzirom na to da je bio januar i da su svi kamini Pariza bili upaljeni.

Ali gospodin Felisijan se u ugovoreno vreme nije pojavio.

Nije došao ni sutradan, bez obzira na to što je rekao da je posao veoma hitan, da su spavaćice novogodišnji poklon i da bi zbog samo jednog dana zakašnjenja mogao izgubiti mušteriju.

Majka i ćerka nisu znale kako da ga nađu. Nisu znale ni gde stanuje ni kako se preziva. On je bio taj koji se, prethodne zime, kada je izgledalo da se Fantina oporavila od prvog napada bronhitisa, pojavio u potkrovlju zgrade u Ulici Markadet, sa komadom platna i jednom već sašivenom spavaćicom kao modelom. "Jeste li vi udovica Gravijon? Rekli su mi da ste veoma vešti u šivenju rublja za gospođe", obratio se majci bez mnogo okolišenja. "Ako biste hteli da sašijete jedan probni primerak, možda ću nakon toga moći da vam ponudim posao."

Naravno, pošto tada još nije znao koliko je vešta u šivenju rublja i koliko je čista, nije smeo da rizikuje da mu Fantina upropasti materijal, objasnio je. U stoga je bio prinuđen da joj traži zalog od četrdeset santima, kao eventualnu odštetu za komad platna koji joj ostavlja, i isto toliko za spavaćicu koja je trebalo da posluži kao model.

"Ako prekosutra, kada dođem da ih preuzmem, vidim da me nisu slagali, vratiću vam vaših osamdeset santima i daću vam još pedeset za obavljeni posao."

Ali Fantina nije imala novac koji je gospodin Felisijan tražio kao zalog. Svaki santim koji je uspevala da zaradi od-

mah je odlazio na svakodnevno preživljavanje: u njihovom kućnom budžetu nije bilo prostora za štednju. I stoga, sa žaljenjem je pomislila, ništa od posla, kad je pogled gospodina Felisijana pao na cipele koje je devojčica imala na nogama. Solidne i skoro nove cipele koje je prošlog februara njen otac našao kod nekog starinara i kupio ih uprkos tome što su Sofijina stopala plivala u njima.

“Utoliko bolje. Ako ih budeš čuvala, trajaće ti godinama”, rekao je Žan-Žak Gravijon.

I Sofija ih je čuvala, glancajući ih svake nedelje svinjskom mašću, i izbegavajući da šutira kamenčiće na ulici kad ih je imala na nogama.

Gospodin Felisijan ih je procenio kratkim pogledom. “Ne želim da zakeram. Zadovoljiću se ovim cipelama”, rekao je.

“Ali one vrede više od osamdeset santima!” – neuverljivo se pobunila Fantina. “Platili smo ih tri franka.”

“Pa šta? Dobićete ih natrag prekosutra. Ili možda niste sigurni u sebe i plašite se da ćete mi upropastiti materijal?”

I pored toga što je bio mart i što su ulice Monmartra ličile na kaljugu, Sofija je dva dana išla unaokolo bosa, dok su prsti njene majke, naoružani makazicama i iglom, vešto krojili i opšivali belo platno.

Srećom, gospodin Felisijan nije imao primedbi na spavaćicu koju je Fantina sašila, i od tog dana nije nedostajalo posla u domu Gravijonovih.

3

Sofijina majka nije znala kome su namenjene spavaćice koje je šila, ni koliko gospodin Felisijan zarađuje na svom posredničkom poslu, niti ga je to pitala. Jedino što je sa

sigurnošću znala bilo je da će, ukoliko želi da plati zakupninu za potkrovlje, kupi ono malo hrane koliko je njoj i Sofiji bilo dovoljno, nabavi poneki polovan komad odeće za sebe i devojčicu, a zatim i igle, konac i sveće koje su joj bile neophodne da bi mogla da radi i posle zalaska sunca, morati da sašije najmanje dvanaest spavačica nedeljno. (Pod uslovom da gospodin Felisijan bude tako velikodušan da nastavi da joj ih naručuje).

To je značilo da je morala da šije petnaest sati dnevno, uključujući i nedelju. Trinaest, ako joj Sofija pomogne sa rubljenjem i obeležavanjem faltica.

Fantina, međutim, nije želela da njena ćerka čitav dan provodi u šivenju. "A što da ne?" – kritikovala ju je gospođa Ano. "Uskoro će napuniti devet godina. Odavno je i za nju došlo vreme da prestane da se igra i počne da zarađuje za hleb. Sa koliko godina ste vi počeli?"

Međutim, na zgražanje nastojnice, sirotaj udovici je bilo draže da sama uradi skoro čitav posao kako bi omogućila devojčici da pohađa Školu za radničku decu koju je Društvo prijatelja naroda otvorilo u njihovoj četvrti.

Pre dve godine ju je Pjer Donadje, kolega s posla njenog muža, ubedio da Sofiju upiše u školu, objasnivši joj koliko je obrazovanje važno, čak i za jednu devojčicu. Žan-Žak Gravijon je bio nepismen, kao i Fantina. Pripadao je onoj kategoriji radnika koje su u štamparskom žargonu zvali "Medvedi", zbog njihovog stalnog špartanja tamo-vamo, poput medveda u kavezu, od ploča sa štamparskom bojom do presa čiju su polugu potom morali iz sve snage da povuku kako bi pritisli papir na kalupe sa štamparskom bojom. Bio je to veoma naporan posao, za koji, doduše, nije bilo neophodno znati da čitaš i pišeš. To znanje se zahtevalo od slovoslagača, koje su zvali "Majmuni", zbog toga što su gro-

zničavo kopali po sto pedeset dve male pregrade štampar-ske kutije u potrazi za slovima potrebnim da se ispiše tekst.

“Treba da ih vidiš, Sofija!” – govorio je Žan-Žak ćerki uz smeh. “Izgleđaju baš kao majmuni kad trebe vaške.”

Majmuni su, dakle, uglavnom bili obrazovani ljudi koji su posećivali biblioteke i čitaonice, a u štampariji su, osim o književnosti i poeziji, pričali pretežno o politici. Medved Žan-Žak Gravijon ih je slušao kako diskutuju, komentarišu tek odštampane stranice, koriguju tekstove najumnijih francuskih intelektualaca koji su tvrdili da će opšte pravo glasa, odnosno pravo svakog građanina da izrazi sopstvenu volju na izborima, biti moguće tek kada narod bude naučio da čita i piše.

Kada je Sofija prvi put pred njegovim očima na parčetu mesarskog papira ispisala slova svog imena, otac se razne-žio, poljubio je u čelo i poveo sa sobom u gostionicu, gde joj je kupio fišek bombona i krofnu sa anisom.

“Veoma je bistra. Sledeće godine, kad se sasvim izučić”, rekao je kasnije ženi, “svake nedelje će nam čitati novine. I tako ćemo znati kakve ružne šale sprema vlast siromaš-nom narodu i kako nas brani opozicija.”

A zatim, nežno potapšavši Fantininu ruku, dodao je: “Možda će Sofija moći da nam čita i roman u nastavcima na poslednjoj stranici. Znam da vi, gospođe, obožavate ljubav-ne romane.”

Uprkos svojoj sramežljivosti, Sofija se odmah pokazala kao odličan đak, bila je radoznala, žedna znanja, imala je dobru memoriju, umela dobro da razmišlja i da povezuje stvari. Učitelji su je isticali kao primer starijoj deci i povera-vali joj mlađe devojčice da ih uči osnovama čitanja i pisanja.

Nažalost, Žan-Žak Gravijon nije imao prilike da se ponosi ćerkinim školskim uspesima. Ali njegova žena nije zabo-

ravila njegove reči. I tako je sada, tri godine kasnije, više volela da joj devojčica, u slobodno vreme, umesto da joj pomaže u šivenju, čita vesti o mondenskim događajima iz starih novina u koje je piljar uvijao repu i krompir. Posle smrti muža, Fantina nije više želela da sluša o politici. Šta je ona imala od toga što je bila udovica junaka palog u julskoj revoluciji? Njoj je bilo svejedno da li na francuskom prestolu sede potomci Luja XVI ili Napoleona. Bilo joj je svejedno što je država ponovo monarhija a ne više republika. Dok joj se, s druge strane, činilo da joj je lakše da radi dok sluša o tome koliko su puta grofica de Merlon ili vikontkinja d'Abrantes bile u Operi ili u pozorištu Port Sen Marten, u Odeonu ili u Komedi Italijen, i kakve su toalete imale na sebi. Znala je imena svih najviđenijih pariskih dama, njihovu rodbinu, verenike njihovih ćerki. Znala je i ko su najpoznatije i najpoželjnije umetnice, pozorišne glumice, operске pevačice, balerine, one koje su slamale srca i diktirale modu kad je reč o odeći i frizuri...

Bila je uzbuđena dok joj je Sofija čitala o skandalu koji je drama Viktora Igoa pod nazivom *Ernani* izazvala među umetničkim svetom. Ne zato što je bila u stanju da proceni vrednost jednog književnog dela, premda je prošle godine zajedno s mužem prisustvovala zgražanju Pjera Donadjea i ostalih Majmuna kada je cenzura zabranila prikazivanje druge umetnikove drame pod nazivom *Marion de Lorm*. Ovog puta delo je dobilo dozvolu za prikazivanje, ali na dan premijere piščevi obožavaoci, koji su sami sebe prozvali "vatreni", i njihovi neprijatelji, prezrivo nazvani "bezbojni", krvavo su se potukli u samom pozorištu i na ulicama. Među Igoovim pristalicama, pisalo je u tekstu, bio je još jedan pozorišni pisac, jedan veoma visok i veoma mršav melez guste i tršave kose, koji se zvao Aleksandar Dima. A zatim

i jedan mladi umetnik, skulptor i pesnik, po imenu Teofil Gotje, koji je imao crnu i ravnu kosu dugu do pojasa, "po merovinškoj modi", kako je objasnio novinarima, i koji je nosio jarkocrveni prsluk.

Fantina je slušala, pomalo sablažnjena, ali sa osmehom na usnama. Međutim, nije krila svoje zgražanje kad joj je Sofija nedavno pročitala da je jedna mlada plemkinja, baronica Amandina Lusila Aurora Didevan, rođena Dipen, ostavila muža u njegovom zamku u unutrašnjosti i došla da živi u Pariz, gde je posećivala najrazuzdanije umetnike, pisala romane zajedno sa svojim mladim ljubavnikom potpisujući ih muškim imenom i, skandal nad skandalima, išla unaokolo odevena kao muškarac!

4

Gospođa Ano, nastojnica, takođe nepismena kao i većina stanara zgrade, smejala se toj slabosti sirote švalje prema visokom društvu. Ona je, sa svoje strane, više volela da joj Sofija čita crnu hroniku ili dnevne novine za jedan santim koje su pisale o nasilju, misterijama i krvavim zločinima. Pratila je sa živim zanimanjem vesti o premijeri opere *Robert đavo*. Radilo se o operi sa jezivim zapletom, u kojoj su balet u trećem činu izvodile balerine odevene kao sablasti: mrtve monahinje koje su, jedne olujne noći, izašle iz svojih grobova umotane u bele pokrove kako bi zavele glavnog junaka i ubedile ga da počini svetogrđe koje će ga odvesti pravo u Pakao.

I Sofija je smatrala da su te strašne i fantastične priče neuporedivo zanimljivije od tekstova o salonima, ali je, iz lojalnosti prema majci, naplaćivala gospođi Ano pola san-

tima za svaku čitalačku seansu, koja bi ponekad potrajala i čitav sat ispunjen spletkama, prevarama, krvavim leševima i bledim osvetoljubivim sablastima.

Kada je prošao četvrti dan a da se posrednik nije pojavio da podigne naručenu robu, devojčica je, pod uticajem tog uzbudivog štiva, prokomentarisala: "Možda ga je neki ljubomorni muž ubio i bacio njegov leš u Senu. Niko više ništa neće znati o njemu, jadni gospodin Felisijan!"

"Jadne mi, ako nam ne plati spavačice..." – rekla je tužnim glasom mama, obrisavši usne nakon poslednjeg napada kašlja od kog se činilo da će joj se razderati pluća. Gorela je u groznici i nije imala snage da digne glavu s jastuka.

Prethodnog dana Fantina je za večeru popila samo čašu vode, ostavivši Sofiji poslednje korice suvog hleba, koje je devojčica pojela s malo masti kupljene od poslednja dva santima. Ognjište je bilo ugašeno i u čitavom potkrovlju nije postojao nijedan jedini komad drveta ili uglja. Napolju je padao sneg, a kroz razglavljene crepove pirio je ledeni vetar. I kao da već to nije dovoljno, gospođa Ano ih je glasno pozvala iz prizemlja kako bi ih podsetila da će sutra doći gazdin ubirač da naplati zakupninu.

Gospodin Dikroa bio je neumoljiv čovek, kog nisi mogao da ganeš ni molbama ni obećanjima. Sofija i njena majka su znale da ukoliko mu ne plate, novcem ili dajući mu neki predmet veće vrednosti od tražene sume, ubirač će ih smešta izbaciti na ulicu. 'A u tom slučaju nam ne preostaje ništa drugo nego Prihvatilište za beskućnike', pomislila je Sofija užasnuto.

Majka je sada dremala. Sofija ju je ušuškala starim ćebetom što je bolje mogla, a zatim je pogledala unaokolo, u potrazi za nečim što bi se moglo dati u zalag tom okrutnom čoveku, kao jemstvo da će zakupnina biti plaćena.

Spisak onog što su posedovali bio je veoma kratak: uključivao je prnje koje su majka i ćerka imale na sebi; jedan čaršav i ćebe prepuno rupa; dva tanjira, krčag, jednu čašu i jedan nož od kalaja koji su bili stari i ulubljeni; mangal; tri trošne i hrome stolice, od kojih je jedna služila kao stočić; tanak i pocepan madrac koji je stajao na podu, jer su krevet morali da prodaju nekom starinaru odmah posle smrti Sofijinog oca kako bi platili troškove sahrane.

Sofija je obeshrabreno zavrtila glavom. Ne. U potkrovlju nije bilo ničega što bi moglo da razgori iskrnu zanimanja u lakomim ubiračevim očima. U tom trenutku pogled joj je pao na korpu punu spavaćica koja se belela, kao da svetli iznutra, u najmračnijem kutku potkrovlja. Srce joj je od radosti poskočilo u grudima. Eto šta će ih spasiti od Prihvatilišta za beskućnike: i ovog puta veština šivenja njene majke!

Mogla je da ponudi te prvoklasne spavaćice gazdinom ubiraču, ili da ih odnese u zalagaonicu, kao što je već mnogo puta radila po majčinom nalogu, kada je davala u zalog odeću koja je bila u znatno lošijem stanju. Ove spavaćice su bile prelepe, potpuno nove, bilo ih je dvanaest: u zalagaonici će za njih verovatno dobiti barem pet franaka.

5

Fantina je zaječala u snu, kao da je naslutila njenu nameru i nije se s tim slagala. Sofiji se činilo da čuje majčin prigovor. "Nisu naše. Tačno je da sam ih ja sašila, ali materijal pripada gospodinu Felisijanu. Kako ćemo mu ih nadoknaditi ako dođe da ih podigne i ne nađe ih?"

'Ako dođe, mama. Ako...' – odgovorila joj je u sebi devojčica. 'Ja se, međutim, plašim da neće doći. Verovatno ga jedu

ribe da dnu Sene, već sam ti rekla. Dok će gospodin Dikroa sutra sigurno doći, a ako mu ne platimo...'

Odlučno se uputila ka korpi i uhvatila je za dršku kako bi joj odmerila težinu. Da, put od Ulice Markadet do zalagornice nije bio suviše dugačak, uspeće da je prenese. A zatim je podigla platno da još jednom proveri da li su spavačice dobro složene, i tada je videla da iz ostataka muslina, koji su bili brižljivo smotani i vezani tračicom – njena majka je bila toliko poštena i obzirna da ih je, umesto da ih zadrži za sebe kao što su radile druge švalje, uvek vraćala gospodinu Felisijanu – vire dve presavijene ceduljice. Probudene znatiželje, Sofija ih je obazrivo izvukla, raširila i otišla da stane ispod jedinog krovnog prozorčeta gde joj je odsjaj snega na krovu obezbeđivao dovoljno svetla da može da čita a da ne troši sveću.

Na prvoj ceduljici bio je nacrtan model spavačice, sa brojevima ispisanim pored rukava, kod izreza i ispod donje ivice. Kao i u ranijim prilikama kada gospodin Felisijan ne bi doneo već gotov primerak koji je služio kao model, morao je Fantini da dostavi mere na jedini način na koji je švalja, koja je znala brojeve, ali ne i slova abecede, mogla da ih razume.

Na drugoj ceduljici mogle su se pročitati sledeće reči:

*Dvanaest spavačica
za madam Selin Varans, Bulevar de Kapusin 83,
koja će ih platiti pet franaka po komadu.*

Pet franaka po komadu! Sofija je protrljala oči u neverici, a zatim je ponovo pročitala tekst prateći slova prstom. Pet franaka, nije bilo nikakve sumnje. Pipajući je potražila naslon stolice kako bi se pridržala, jer joj se zavrtilo u glavi. U

Školi za radničku decu stekla je osnovna znanja iz aritmetike, tako da je mogla napamet da izračuna da je za sadržaj ove korpe od pruća, koja je tako neugledno izgledala, bila ugovorena i biće isplaćena vrtoglava suma od šezdeset franaka.

Kako je moguće da je gospodin Felisijan bio tako nesmotren da ovaj list ostavi u prevojima materijala, šalji pred nosom, dok će ona od čitavog posla dobiti tek nešto više od dva franka, zapitala se Sofija. Znala je čak i cenu materijala i izračunala da čitav komad nije mogao koštati više od pet franaka. Dakle, samo zato što je primio narudžbinu i što će podići i dostaviti robu, gospodin Felisijan će zaraditi lepu svotu od pedeset tri franka. Zar se trgovac rubljem nije plašio da će mu švalja, kad pročita ovu ceduljicu, tražiti da joj poveća naknadu za šivenje spavaćica?

Ali, dabome, razmišljala je Sofija, gospodin Felisijan je s te strane mogao da bude miran jer je znao da udovica Gravijon ne ume da čita i piše, i da čak i kad bi pogledala ceduljicu, ne bi ništa razumela. I zbilja, Fantina ju je, ništa ne sumnjajući, presavila i zavukla među ostatke muslina.

Trgovac, međutim, nije mogao ni da sanja da bi jedna tako siromašna žena mogla sebi da priušti luksuz da šalje ćerku u školu, odnosno da je ta balavica u odeći punoj zakrpa, koju bi s vremena na vreme video kako nečujno promiče duž zidova sobice u potkrovlju poput neuhranjenog miša, savršeno u stanju da pročita njegove beleške.

‘Šezdeset franaka!’ – nastavljala je da ponavlja u sebi ta “balavica”, gužvajući ceduljicu među prstima. Čitavo bogatstvo, koje bi na duži period rešilo sve njihove probleme. Kao sva siromašna deca, Sofija je, uprkos tome što je imala samo devet godina, bila upoznata sa detaljima porodičnog budžeta. Znala je, na primer, da je mesečna zarada njenog

oca, dok je radio u štampariji, iznosila dvadeset pet franaka, i da je s tom sumom jedna radnička porodica mogla da dogura do kraja meseca a da ne ostane gladna, premda nije mogla sebi da priušti ništa više od najosnovnijih stvari.

Šezdeset franaka! A ako bi, umesto u zalagaonicu, ona lično otišla da isporuči spavačice u Bulevar de Kapusin, izmislivši neki izgovor zbog kašnjenja i odsustva gospodina Felisijana? Da li bi joj dali tako veliku sumu, s obzirom na to da je samo devojčica?

Ponovo je s pažnjom pročitala adresu. I najednom je shvatila da je to ime, Selin Varans, negde već čula: štaviše, ona ga je sama naglas izgovorila, i to više puta, dok je majci čitala stranice novina koje su govorile o baletskom ansamblu Opere.

Čitajući te stranice, majka i ćerka su zaključile da je balet neka osobito privlačna vrsta predstave, nešto rafinirano, prozračno, produhovljeno. Balerine su za njih bile izuzetne žene, poetična bića, koja su se kretala među običnim smrtnicima okružena čarobnom austom.

Znale su imena najpoznatijih "zvezda" i njihove uspehe. Znale su da je čuvena Marija Taljoni, ćerka, sestra i unuka čuvenih umetnika, pre nekoliko godina pobrala veliki uspeh kao glavna junakinja *Pepeljuge* Ferdinanda Alberta i da je, u skorije vreme, igrala ulogu predstojnice manastira u plesu mrtvih monahinja, umetnutom u treći čin opere *Robert đavo*. Znale su da je jedina balerina za koju se smatralo da može da se meri s Taljonijevom bila Austrijanka Fani Elsler, koja je imala ogromnog uspeha u Beču i širom Evrope, ali još uvek nije prihvatila izazov da nastupa u Pariskoj operi. Sofija je sa pocepanog lista iz novina pročitala majci da je među najmlađim uzdanicama pariskog hrama plesa bila prelepa Selin Varans, i da su u Milanskoj Skali ljubitelji

baleta sa uzbuđenjem pratili napredak jedne “zvezdice” od jedanaest godina, Karlote Grizi, za koju se verovalo da će s vremenom nadmašiti sve ostale.

Majka i ćerka, naravno, nikada nisu sišle u Pariz sa Monmartra da bi prisustvovala nekoj predstavi u Operi. Karta je bila suviše skupa za njihov džep, nisu poznavale nikoga ko bi mogao besplatno da ih uvede regrutujući ih u bučnu masu tapšaća, a osim toga, da bi ušle u to pozorište koje su posećivale najimućnije porodice u gradu, morale su da imaju otmenu odeću koju njih dve nikada ne bi mogle sebi da priušte. Njihovi snovi su se zasnivali, osim na rečima kritičara, na slikama, bakrorezima, ručno bojenim gravirama, koji su prikazivali scene, pokrete balerina, njihove romantične kostime, njihova prelepa lica. U listu “Glob” objavljen je portret Selin Varans u kostimu seljančice, glavne junakinje baleta *Vragolasta devojka*.

Sofija nije mogla da veruje da je tih dvanaest spavačica namenjeno baš njoj. Bila je u iskušenju da probudi bolesnicu kako bi joj saopštila važnu vest. Fantina bi se sigurno veoma uzбудila kada bi čula da su njeni prsti poslednjih dana radili za jednu tako slavnu ličnost, jednu čuvenu i prelepu balerinu, kojoj su bila otvorena vrata svih salona, koju su opsedali silni udvarači i koju su obožavaoci iz svih krajeva sveta dolazili da vide kako igra...

Ali bolesnica je sada spokojno spavala i bilo bi zbilja okrutno s njene strane da je probudi.

“Bulevar de Kapusin ne može biti baš toliko daleko”, pomislila je Sofija. Znala je da je blizu Ulice L Peltije, gde ju je otac jednom prilikom odveo da vidi kako balerine, operski pevači i muzičari izlaze iz Opere. “Vratiću se za sat-dva. A ako se mama u međuvremenu probudi, pomisliće da sam sišla dole da čitam novine gospođi Ano.”

Sofija se nikada sama nije zaputila tako daleko od kuće.

Ali koga je mogla da zamoli da joj se pridruži u tom puteštviju od Monmartra do centra Pariza i otmenih četvrti bulevara? Nije imala prijateljice svojih godina, delom zbog stidljivosti, a delom zato što joj majka nikada nije dozvoljavala da se igra na ulici sa ostalim devojkicama iz susedstva, od straha da je ne zaraze svojim nepristojnim i suviše slobodnim ponašanjem, tipičnim za pariske mangupčiče, iako su predgrađe od centra grada delile poljane. Pre nego što se udala, Fantina je bila sobarica u jednoj gospodskoj kući i bila je uverena da su pristojnost i skromnost najlepši ukras svake devojke. Uprkos svojoj blagoj naravi i siromašnom okruženju u kom je živela posle udaje, bila je čvrsto rešena da odgoji ćerku u skladu s tim načelima.

Dok je porodica Gravijon živela u stanu na četvrtom spratu, Fantina je Sofiju, koja je još uvek bila suviše mala da radi ili da ide u školu, neprestano držala pored sebe i nije joj dopuštala da se igra sa dečurlijom iz zgrade koja su po čitav dan bučno jurcala gore-dole po stepeništu ili su se igrala na odmorištima. U njihovoj zgradi, kao i u svim drugim zgradama u predgrađu i radničkim četvrtima Pariza, na svakom odmorištu nalazila se jedna okrugla rupa povezana sa septičkom jamom u koju su stanari bacali prljavu vodu i praznili noćne sudove. Deca su lako mogla da pomere kameni poklopac koji je pokrivao tu smrdljivu rupu, i Fantina je bila opsednuta strahom da bi se njena ćerka, po nagovoru te razularene dečurlije, mogla nagnuti i pogledati dole, gurnuti unutra ruke u pokušaju da dohvati neki predmet koji je upao ili, ne daj Bože, izgubiti ravnotežu i pasti u jamu. Žan-Žak se smejavao tim ženinim mračnim fantazijama. Ali

Pjer Donadje mu je objasnio da su te kužne jame bile neposredno povezane s jednom neuporedivo većom i, nažalost, veoma realnom opasnošću: kolerom, koja je svake godine s većom ili manjom žestinom kosila Parižane. I podržao je Fantininu odluku da ne pušta devojčicu samu iz kuće.

I tako je Sofija na kraju izmislila sebi prijatelja, koji se zvao Pipolet i bio pola dete a pola vilenjak, i nečujno se igrao s njom ispod kuhinjskog stola, ili u skrovištu koje se sastojalo od uzanog prostora između ormana i zida spavaće sobe. Žan-Žak i Fantina su blagonaklono i sa osmehom dopuštali da devojčica svakog dana stavi na sto tanjir za četvrtu osobu i napravi mesta na svojoj stolici kako bi i Pipolet mogao da obeduje s porodicom. Kada bi Sofija dobila na poklon neki slatkiš, uvek bi odvojila parče za svog izmišljenog prijatelja, a kada bi Žan-Žak nedeljom poveo ženu i ćerku u šetnju duž obala Sene, Pipolet je išao s njima i Sofija bi ga čvrsto držala za ruku kako ne bi istrčao na ulicu i završio pod točkovima neke kočije.

A onda je, jednog dana, Pipolet iznenada nestao. Sofija je bila očajna jer nije više uspevala ni da ga vidi ni da ga čuje. "Porasla si i više ti ne treba", rekao joj je Žan-Žak. "Uskoro ćeš krenuti u školu i imaćeš puno drugarica od krvi i mesa."

"Devojčica koje se školuju. Lepo vaspitanih devojčica koje se kupaju svakog dana", dodala je Fantina.

Ali Sofija se nije lako utešila zbog gubitka svog izmišljenog prijatelja. Osećala se izdanom, napuštenom. Odlično je znala da je Pipolet bio samo plod njene mašte, pa ipak je tako lepo ispunjavao njenu samoću!

A osim toga, Žan-Žakova predviđanja u vezi s njenim budućim školskim drugaricama pokazala su se kao neosnovana. U Školi za radničku decu nije bilo mnogo devojčica, i sve one su na jedvite jade uspevale da odvoje nekoliko sati

za časove u danu koji je već ionako bio prenatrpan poslom, neretko veoma teškim. Nisu imale vremena za igranje, za šalu, za čavrljanje iz kojeg se rađa prijateljstvo. Sofija je bila jedina kojoj je škola bila jedina aktivnost. Jedina koja svojim radom nije morala da doprinosi kućnom budžetu, jedina, u zgradi, koja je mogla da se udubi u čitanje a da je niko od odraslih ne klepi po glavi i pošalje je da riba pod ili da se pobrine za mlađe dete koje kmeči. Jedina koja je posećivala – u pratnji Donadjea, Majmuna koji je ubedio njenog oca da je pošalje u školu i koji je, premda je bio mnogo obrazovaniji od Žan-Žaka, nedeljom rado navraćao u njihovu kuću da proćaska sa Sofijinim roditeljima – javne čitaonice, gde su se mogli besplatno čitati ne samo poslednji književni noviteti, već i svi tek izašli časopisi i novine. Uz Donadjeovu pomoć, Sofija je prelistala “Glob”, “Kostitusionel”, “Moniter”, “Revi d de mond”, “Revi d Pari” i mnoge druge časopise, i proćitala iz njih najlakše članke i gledala ilustracije.

Zbog toga su je kako njene školske drugarice tako i vršnjakinje iz zgrade smatrale crnom ovcom i pokazivale na nju prstom i šapatom pričale o strasti prema knjigama male Gravijonove, kao da je reč o kakvom neobičnom poroku, svojevrsnoj bolesti zbog koje se razlikovala od svih njih. Poneka joj je zavidela, poneka je sažaljevala, poneka je pokušala da je zbog toga izvrgne ruglu ili da je obaspe uvredljivim rečima. Smejale su joj se što je bila mršava i niska rastom. “Baš si pravi *gravillon*², kamenčić iz potoka”, govorele su joj s pakošću, zbijajući šale na račun njenog prezimena. “Kako jedan tako mali kamićak može u sebi da sadrži toliko znanje?”

Sofija je zbog toga patila, ali nije znala šta da radi, osim da na svaki način pokuša da izbegne susret s njima.

² Gravillon, fr. – šljunak, sitno kamenje. (Prim. prev.).

Kasnije, posle očeve smrti, problemi vezani za svakodnevno preživljavanje i briga za majčino zdravlje izbrisali su iz njene glave, kao neki luksuz koji nije više mogla sebi da priušti, nezadovoljstvo što nema makar jednu drugaricu svojih godina.

Ali, čak i da ju je imala, kako bi mogla tog dana da je zamoli da napusti topli dom i uputi se s njom pustim ulicama koje je šibao vetar i zasipao sneg? Samo bi Pipolet, da je još uvek postojao, mogao da je prati u tom pohodu.

Elem, Sofija se čvrsto umotala u sivi štrikani šal, podigla dragocenu korpu od pruća i potrčala niz stepenice. Bilo je tako hladno da se na površini vode u kamenim umivaonicima na odmorštima obrazovala pokorica leda. Napolju je vejao sneg, kovitlajući se pod udarima razjarenog severca. Sofija je silazila, preskačući u žurbi po dva stepenika, s obrazima zažarenim od uzbuđenja.

U prizemlju je gospođa Ano odškrinula vrata od svog sobička, ali tek neznatno, da se ne raspe toplota od peći, i upitala je: "Kud si krenula po ovom kijametu?"

"Da nešto kupim", odgovorila je Sofija ne zaustavljajući se. "Ako se do pet ne vratim, popnite se, molim vas, da obiđete moju majku."

Čim je izašla napolje, na nju se ustremio severac, kao da hoće s nje da strgne odeću. Srećom, duvao joj je u leđa. Sofija je trčala niz strmu Ulicu Žozef d Mestr, nošena vetrom koji ju je gotovo podizao sa zemlje, tako da joj se činilo da leti. Trkom je prošla pored groblja Monmartra. Kroz kapiju je videla da je sneg pretvorio grobove u belu ravnicu. Tamo ispod je, negde, počivao Žan-Žak Gravijon. Ali Sofija nije imala vremena da stane i da se pomoli, niti je mogla da prinese desnu ruku čelu da napravi znak krsta, jer se plašila da joj ne ispadne korpa. I tako je u sebi pozdravila

oca, rekavši mu razdragano kao da bi je mogao čuti: "Daće mi šezdeset franaka!"

Zatim je strčala niz Ulicu Kulankur i nastavila da trči putem pored kojeg su se protezali rudnici gipsa i polja prekrivena snegom, bez ijedne kuće ili fenjera. Prešla je trkom i Ulicu Fontan. Put do grada i Bulevara de Kapusin nije bio tako kratak kako ga je pamtila, ali se barem sve vreme išlo nizbrdo. Na ulicama je bilo malo ljudi, prolaznici koji su žurno hodali, pognute glave, s natučenom kapom i rukama zavučenim u džepove. Dok je Sofija silazila Ulicom Notr Dam d Loret, prošle su dve kočije, sablasno tihe. Od njuški konja dizao se oblačić pare.

Devojčica je sada bila zadihana, mokrih nogu, i osećala je probade u levom boku. Ruka koja je nosila korpu toliko ju je bolela da je, od straha da ne ispusti taj dragoceni tovar, obavila kraj šala oko zgloba, a zatim ga ugurala u izrez haljine. Koliko je već drugo trčala? Izgubila je osećaj za vreme. Bila je iscrpljena, ali je znala da ne sme da se zaustavi, čak ni na dva minuta, da povрати dah. Ukočila bi se od hladnoće i pretvorila u ledeni kip, te ne bi mogla da nastavi dalje.

Da bi utolila žeđ, polizala je pahulje koje su joj se zadržale na usnama.

Evo konačno Ulice L Peltije, s prelepom zgradom Opere koja je sada ličila na kakvu palatu iz bajke obavijenu šećernim nitima. Evo Bulevara dez Italijen i, na kraju, Bulevara de Kapusin. Gde bi mogao biti broj 83?

Jesu li to ona vrata sa tri stepenika i kvakom od uglanca-nog mesinga na kraju bašte okružene ogradom od kovanog gvožđa? Kroz polukružni otvor od bojenog stakla iznad vrata probijala se topla ružičasta svetlost. Sofija je uprla rukama o kapiju koja je, srećom, bila samo pritvorena. Prešla je kratku stazu, stigla do vrata i, sva zadihana, spu-

stila korpu na prvi stepenik. Zatim je ugledala mesingani zvekir u obliku ruke stegnute u pesnicu. Podigla se na prste i snažno pokucala jednom, dvaput, triput. Znala je da nije pristojno s takvom upornošću zahtevati da budeš primljen u tuđu kuću. Ali sad kad je konačno stigla, osećala je takvu slabost da se plašila da se ne onesvesti i sruči na zemlju pre nego što neko dođe da joj otvori.

7

Vrata su se odškrinula i pruga svetlosti ocrtala se na stepenicima prekrivenim snegom. Sofija je trepnula, zaslepljena.

“Da li ovde stanuje madam Varans?” – uspeła je da promuca, nakon čega je kroz vrata provirila jedna ruka i zgrabila je za mišicu. Sofija je čvrsto uhvatila korpu koju je vetar pokušavao da joj istrgne iz ruke.

Vlasnik ruke ju je snažno povukao unutra i zatvorio vrata iza njenih leđa.

“A ko si ti?” – upitao ju je.

Sofija je s neizmernim čuđenjem shvatila da to nije odrasla osoba već neki dečak neznatno viši od nje, neko čudnovato biće kakvo ona nikada pre nije imala prilike da sretne. Bio je neobično odeven, imao je pripijene čarape od žute svile, kratke pumperice od plavog somota i vinskocrveni žaket sa bisernim dugmetima. Na glavi je imao turban boje breskve. Ali Sofiju nije toliko zapanjila njegova odeća, koliko boja njegove kože, koja je bila tamnobraon, skoro crna. Devojčica je s oklevanjem ispružila prst da mu dodirne obraz, osetila je da je topao i mek i videla da joj na jagodici nije ostao trag boje.

“Iz tvog čuđenja mogu da zaključim da nikada pre nisi videla crnca”, rekao je dečak i nasmejao se kao da ga to zabavlja. Imao je bisernobeke zube i govorio je na odličnom francuskom, iako s nekim neobičnim melodičnim akcentom čije je poreklo bilo teško dokučiti.

Sofija nije mogla da progovori. Od veličine prostorije, otmenosti nameštaja, ali ponajviše od toplote i prodornog mirisa koji se širio iz velikih buketa cveća raspoređenih po stočićima, osetila je blagu vrtoglavicu, ošamućenost, kao da je sve to samo san.

“Želiš li čašu vode?” – predusretljivo ju je upitalo to neobično živopisno stvorenje.

Ali pre nego što je Sofija uspela da odgovori, jedan gospodin od tridesetak godina, odeven u elegantan kućni ogrtač od bordo brokata, ušao je krupnim koracima u predvorje iz unutrašnjosti kuće i ljutito povikao: “Šta se ovde događa? Ko je ta odrpanica, Tusene? Zašto si je pustio da uđe?”

Govorio je s jakim engleskim akcentom, ali je imao preplaanulu kožu kao da je Provansalac ili Italijan, primetila je Sofija, uplašena od njegovih oštih crta, odlučne vilice, strogog pogleda njegovih crnih očiju ispod nakostrešenih obrva.

“Traži madam”, odgovorio je crni dečak spokojno.

“Treba da joj isporučim dvanaest spavačica”, uspela je da izgovori Sofija jedva čujnim glasićem.

Ove reči, umesto da smire gospodina, još više su ga razjarile. “Vrata za snabdevače su pozadi. Zar to još nisi naučio, glupi majmune?” – ljutito je rekao dečaku. “Kakav si ti to vratar? Smesta je izbaci napolje!” A zatim je prezrivo dodao, prevrnuvši očima: “U ovoj zemlji niko ne zna gde mu je mesto.”

Sofija je uplašeno uzmakla ka vratima. Ali mali vratar sa crnom kožom je izgledao kao da ne namerava da poslušaa.

Stajao je pored stočića skrštenih ruku, s blentavim osmehom na usnama, kao da nije razumeo ili kao da je gluv. A ipak, pre nego što se Englez pojavio, delovao je pozorno i bistro. Sofija nije imala utisak da ima posla s nekim glupanom.

Suočen s tim pasivnim i nezainteresovanim ponašanjem, gospodin se sav zajapurio od besa. "Hoćeš li da te išibam?" – prodrao se. Pred Sofijinim zapanjenim pogledom, dečak se na te reči bacio na pod i počeo iz sveg grla da vrišti, kao da mu je već sama pretnja da će biti išiban razderala kožu. Koliko god da je bila užasnuta Englezovim ponašanjem, Sofija je ostala zgranuta dečakovom reakcijom, utoliko pre što Englez nije ništa držao u rukama, niti je u prostorijski postojala bilo kakva šiba.

"Milost, gospodine! Milost!" – vrištao je mali vratar, grčeći se na podu.

"Eduare, šta radite tom sirotom detetu?" – začuo se u tom trenutku odsečan i zvonak ženski glas. I Sofija je po drugom put ostala otvorenih usta. Jer je iz unutrašnjosti kuće u predvorje ušla jedna mlada žena odevena u belo. Devojčica nikada nije videla lepše stvorenje, ne samo na javi već ni u snu ili mašti.

Premda nije uopšte ličila na graviru koja ju je prikazivala u novinama, po otmenom i skladnom načinu na koji se kretala, kao da lebdi, jedva dotičući pod lakim cipelicama, i po zapovednom tonu kojim je govorila, Sofija je shvatila da je to gospodarica kuće, ona za koju su predviđali da će postati veća od velike Taljonijeve, vlasnica dragocenih spavaćica, slavna Selin Varans.

Mlada žena je na sebi imala kućnu haljinu od lakog mušlina ukrašenu čipkom. Kovrdžava kestenjasta kosa koja joj je padala po ramenima, kao i svežina obraza i ostalih crta, navodili su na zaključak da nema više od osamnaest ili devetnaest godina. Njene modre oči, uokvirene gustim crnim trepavicama, ogorčeno su plamtele. Odlučnim korakom je prišla Englezu i uhvatila ga za kragnu ogrtača. Bila je njegove visine i stajala je pred njim gordo ga gledajući u oči.

“Dobro znate da ne podnosim da se koristi šiba u ovoj kući”, rekla mu je strogo. A zatim je mekšim glasom dodala: “Ljubavi moja, nećete valjda da upropastite predivan poklon koji ste mi izdaleka doneli i na kom mi zavide sve pariske dame?”

“Nisam ga ni taknuo, tog lažova, tog pajaca”, odvratio je prezrivo gospodin.

“Hajde, moja slatka čokoladna bombonice, ustani, ne plaši se. Gospodin Eduar ti neće ništa”, rekla je mlada žena ohrabrujućim tonom, nagnuvši se nad dečaka i pomogavši mu da stane na noge. “Siroti dečake, nisi više na Antilima. Na sigurnom si, u ovoj kući.”

Pomogla mu je da istrese nos, da dovede u red odeću, popravila mu turban na glavi, potapšala ga po obrazu.

“Gle na šta ličiš! Moj lepi tamnopusi dečkić, sav uplakan! De, prestani. Hoćeš li bombonicu?”

“Suviše ste ga razmazili, Selin. Upropastićete ga”, pobunio se Englez, ali smirenijim tonom. Činilo se kao da ga je prisustvo balerine smekšalo, doprinelo da u potpunosti zaboravi na svoj bes. “U svakom slučaju”, dodao je, “budući da ste mu poverili dužnost da otvara vrata gostima, vaš lepi

tamnoputi dečkić će morati već jednom da nauči da snabdevače treba uputiti na ulaz za poslugu.”

“Kakve snabdevače?”

Selin Varans je tek tada primetila Sofiju, koja je stajala naslonjena na ulazna vrata, bleđa kao kreč. Uprkos tome što joj se od toplote u sobi neodoljivo prispavalo, pratila je ovu scenu budnim i zabrinutim pogledom, kao neka životinjica uhvaćena u klopku. Od devojčicinih nogu tekao je potočić prljave vode koji je obrazovao baricu na uglancanom mermernom podu.

“Vaše spavačice”, promucala je Sofija, trgnuvši se iz obamrlosti i pokazavši na korpu koju je bila spustila na pod. “Gospodin Felisijan nije došao da ih preuzme, tako da...”

Ali prelepa gospođa joj nije dozvolila da završi rečenicu.

“Sva si mokra, siroto dete”, uzviknula je brižno. “Mora da su ti se smrzle noge. Dođi!”

“Imate suviše meko srce, anđele moj. Stalno skupljate izgladnele i promrzle mačiče!” – rekao je Englez, prezrivim i ujedno šaljivim tonom. I kako bi svojoj saputnici dao do znanja da ne deli i ne odobrava te njene hirove, izašao je iz predvorja i vratio se u unutrašnjost kuće.

Tada je Selin Varans, ne mareći što će isprljati svoju prelepu vazdušastu kućnu haljinu, uzela u naručje Sofiju i posela je na stočić u obliku polumeseca, među sve te ukrasne predmete od porcelana i srebrne vaze pune cveća. Potom je kleknula ispred nje, skinula joj izluzane cipele i poderane čarape, skroz mokre od snega.

“Tusene! Donesi nešto da je obrišem, brzo!” – naredila je. “Brzo! Brzo!”

I pošto u predvorju nije bilo nikakve druge tkanine, Tusen je doneo gospodarici jednu od onih prelepih spavačica sa falticama koje je Sofijina majka – pre sto godina, u

nekom drugom životu, učinilo se devojčici – tako brižljivo spakovala u korpu od pruća.

“Pohitaj u kuhinju, dečaće, i kaži kuvarici da smesta done-se činiju vruće čorbe”, dodala je Selin, dok je nežno masirala Sofijina stopala. “I kaži joj da stavi unutra kašiku brendija. Ova sirotica samo što nije umrla od zime.”

Biblioteka
Kalipso

Bjanka Picorno
Francuska dadilja

Prevela
Ana Srbinović

Ilustrovala
Ana Petrović

Urednica
Marija Vukosavljević

Lektura
PR Agencija Jasna Erčić
Sonja Šoć

Likovno-tehnički urednik
Vladan Ćirić

Za izdavača
Vesna Odanović Kapuran

Štampa
Caligraph, Beograd

2015.

Tiraž
1.000

Izdaje
ODISEJA, Dobračina 5, Beograd
tel. 011 2620-521; fax. 011 2621-375
odiseja@sezampro.rs
www.odiseja.co.rs

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.131.1-31

PICORNO, Bjanka, 1942-

Francuska dadilja / Bjanka Picorno ; s italijanskog prevela Ana Srbinović. - Beograd : Odiseja, 2015 (Beograd : Caligraph). - 482 str. ; 20 cm. - (Biblioteka Prozna putovanja)

Prevod dela: La bambinaia francese / Bianca Pitzorno. - Tiraž 1.000. - O autorki: str. 471-479. - O prevoditeljki: str. 480-481.

ISBN 978-86-7720-128-9

COBISS.SR-ID 220392716